

อาณาบริเวณศึกษา : จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ

Area Studies : From Concepts to Practices

มนตรี กรรพุมมาลย์
Montri Kunphoommarl

วารสารโพธิวิจัย
ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 ม.ค. - มิ.ย. 2561

อาณาบริเวณศึกษา : จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ

Area Studies : From Concepts to Practices

มนตรี กรรพุมมาลย์¹

Montri Kunphoommarl

แนวคิดอาณาบริเวณศึกษาได้เข้ามามีบทบาทในฐานะที่เป็นองค์ความรู้ที่สำคัญในเชิงการศึกษา วิชาการ การวิจัย และการลงทุนทางเศรษฐกิจในสังคมโลกมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากการเติบโตของแนวคิดอาณาบริเวณศึกษาผ่านการศึกษาวิจัยทำความเข้าใจเกี่ยวกับ คน สังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ประชาธิปไตย เศรษฐกิจ การเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา วรรณกรรม และคติชนในพื้นที่เฉพาะเป้าหมาย โดยอาศัยมุมมองจากหลากหลายสาขาวิชาการ ประกอบกับการเติบโตสถาบันการศึกษาทั้งในอเมริกาและประเทศต่างๆ ทั้งในโลกตะวันตกและโลกตะวันออก ที่เน้นการเปิดหลักสูตรการศึกษาในระดับปริญญาตรีโท และเอกโดยใช้ชื่อหลักสูตรในกลุ่มนานาชาติศึกษา (International studies) หรือ ภูมิภาคศึกษา (Regional Studies) หรืออาณาบริเวณศึกษา (Area studies) อีกทั้งมีการจัดตั้งศูนย์การศึกษา หรือสถาบัน องค์กร กลุ่มศึกษา โดยใช้หลักความเป็นชาติ หรือภูมิศาสตร์เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ ตัวอย่างเช่น ยุโรปศึกษา ไทยศึกษา ไทศึกษา พม่าศึกษา ลาวศึกษา เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา เอเชียศึกษา เวียดนามศึกษา อินเดียศึกษา จีนศึกษา เกาหลีศึกษา ญี่ปุ่นศึกษา เป็นต้น ในส่วนประเทศไทยได้มีการจัดการสัมมนาที่เกี่ยวข้องกับอาณาบริเวณศึกษาในประเทศไทยที่ชัดเจนขึ้นหลายครั้ง อาทิเช่น เมื่อปี 2015 ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เรื่อง อาณาบริเวณศึกษา: แนวคิด วิถีวิทยาและทิศทางการพัฒนา เป็นต้น รวมทั้งได้จัดตั้งสถาบันหรือศูนย์ที่เกี่ยวข้องกับอาณาบริเวณศึกษา เช่น ศูนย์อาเซียนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา และมีหลักสูตรเอเชียศึกษา เอเชีย

---

1 ประธานหลักสูตรโทและเอก สาขาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ทั้งระดับ ปริญญาตรี โท และเอก ดังนั้นการรวบรวมพัฒนาการของอาณาบริเวณศึกษาจากอดีตสู่ปัจจุบันจึงเป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการนิสิต นักศึกษาและผู้สนใจที่จะต่อยอดแนวทางการศึกษาเรื่องนี้ในอนาคต

บทความนี้ต้องการนำเสนอภาพรวมของอาณาบริเวณศึกษาจากอดีตถึงปัจจุบันและทิศทางที่จะเป็นไปในอนาคตเป็นสำคัญ โดยเริ่มจากการให้ความหมายของอาณาบริเวณศึกษา องค์ประกอบของความเป็นอาณาบริเวณศึกษา พัฒนาการแนวคิดอาณาบริเวณศึกษา โดยใช้ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นตัวอย่าง รูปแบบอาณาบริเวณศึกษาเชิงเปรียบเทียบและทิศทางอาณาบริเวณศึกษาในอนาคต ตามลำดับเพื่อเป็นแนวทางเบื้องต้นของการศึกษาในเรื่องนี้ และสามารถพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้ในอนาคต ทั้งนี้เอกสารอ้างอิงงานเขียนส่วนใหญ่เป็นของนักวิชาการตะวันตกที่เป็นภาษาอังกฤษเป็นหลัก

ความหมายของ อาณาบริเวณศึกษา

ความหมายโดยทั่วไปของ “อาณาบริเวณศึกษา” (Area Studies) นั้นเป็นการวิจัยเชิงสหสาขาวิชาการ (Interdisciplinary) และใช้องค์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งหลักภูมิศาสตร์ ระดับประเทศ ภูมิภาคและวัฒนธรรมเฉพาะของท้องถิ่น โดยใช้ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา วัฒนธรรม ภาษาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ วรรณกรรมและสาขาวิชาอื่นๆ ด้วยเป็นวัฒนธรรมศึกษาที่ศึกษาเฉพาะคนในประเทศ แต่หมายรวมถึง คนพลัดถิ่น (Diaspora) และผู้อพยพ/ย้ายถิ่นออกจากประเทศอื่นๆ อีกด้วย

อาณาบริเวณศึกษา (Area studies) คือ การศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิภาค หรือพื้นที่หนึ่งๆ ด้วยมุมมองจากหลายสาขาวิชาในแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) โดยถือเอาขอบเขต เชิงพื้นที่ที่อยู่ในขอบเขตอาณาบริเวณเดียวกันเป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาศึกษาและทำความเข้าใจบริบท ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันกับขอบเขตพื้นที่หรืออาณาบริเวณนั้นๆ เริ่มจากที่มาหรือแหล่งกำเนิดของพื้นที่หรืออาณาบริเวณนั้น รวมถึงวิวัฒนาการที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีพัฒนาการต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งในส่วนที่ เกี่ยวกับฐานทรัพยากร ระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศิลปะ

วัฒนธรรม การค้า การลงทุน ความร่วมมือ รวมทั้งวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ในบริบทต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญต่อความคงอยู่ของพื้นที่หรืออาณาบริเวณ ที่ทำการศึกษานั้น

นอกจากนั้น การให้ความหมายของอาณาบริเวณศึกษามีหลากหลายความหมาย สามารถสรุปได้ว่า อาณาบริเวณศึกษามีรากฐานมาจากการศึกษาหาความรู้ด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และวัฒนธรรม โดยใช้แนวทางวิธีวิทยาและการแสวงหาความรู้ที่แตกต่างกัน อาณาบริเวณศึกษาที่เน้นฐานสังคมศาสตร์สามารถใช้เทคนิคการทดลอง ทดสอบ การบรรยายอย่างละเอียด การวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ หรือการพัฒนาแนวคิดทฤษฎีที่เกิดจากชุมชนท้องถิ่นและองค์ความรู้สากลได้ ตามแต่ข้อมูลที่เกิดจากการสังเกตปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่

JK. Gibson - Graham (2004) ได้ทำการเปรียบเทียบการศึกษาตามหัวข้อหรือประเด็น (Thematic studies) กับอาณาบริเวณศึกษา (Area studies) พบว่ามีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้

ประเด็นศึกษา	อาณาบริเวณศึกษา
ทั่วไป	เฉพาะเจาะจง
สากลทั่วไป	โดยเฉพาะ
นามธรรม	รูปธรรม
พฤติกรรมบุคคลโดยรวม	พฤติกรรมแต่ละบุคคล
ทฤษฎี	ปฏิบัติ
นิรนัย	อุปนัย
สังคมศาสตร์	มนุษยศาสตร์
เชิงปริมาณ	เชิงคุณภาพ
ทดสอบสมมติฐาน	กรณีศึกษา
เศรษฐกิจ	วัฒนธรรม
ยุคปัจจุบัน	ยุคประวัติศาสตร์
ประเทศตะวันตก	ประเทศอื่นๆ
พัฒนาแล้ว	ด้อยพัฒนา
ทันสมัย	ก่อนทันสมัย

องค์ประกอบของอาณาบริเวณศึกษา

David L. Szanton (2003) อ้างใน (M. Basedau and P.Kollner 2007 p.107) เป็นนักมานุษยวิทยาที่ทำงานด้านอาณาบริเวณศึกษาให้กับมูลนิธิฟอร์ด และ สภาวิจัยทางสังคมศาสตร์ในอเมริกา ก่อนมาสอนหนังสือที่มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ในตำแหน่งผู้อำนวยการนานาชาติและอาณาบริเวณศึกษา ได้แสดงความเชื่อมั่นว่า อาณาบริเวณศึกษาสามารถควบคุม “ภูมิรัฐศาสตร์แนวใหม่ (New geo-politics)” และจะช่วยลดขอบเขตการศึกษาระดับชาติและพื้นที่ลงได้ โดยได้กำหนดขอบเขตของ อาณาบริเวณศึกษาไว้ 5 ด้านได้แก่ 1) ศึกษาด้านภาษาอย่างเข้มข้น 2) วิจัยพื้นที่เชิง ลึกด้วยภาษาของท้องถิ่น 3) ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทศนคติ/มุมมอง ข้อเท็จจริงและการตีความ 4) การทดสอบ การทดลอง การวิพากษ์วิจารณ์หรือสร้าง ทฤษฎีรากฐานตอบโต้การสังเกตการณ์ และ 5) การสนทนาแลกเปลี่ยนเชิงสหสาขา วิชาการที่ข้ามขอบเขตด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

จากขอบเขตทั้ง 5 ของอาณาบริเวณศึกษาดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและ สามารถเป็นหลักประกันต่อการสร้างองค์ความรู้ที่มีฐานมาจากวัฒนธรรม อาณา บริเวณศึกษาสามารถเป็นได้ทั้งการข้ามสาขาวิชาการหรือมากไปกว่าสหสาขาวิชาการ โดยมีทั้งมุมมองเชิงปฏิบัติการและเชิงอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องกับนักวิชาการและผู้ ปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน

Kenneth Prewitt (2003) อ้างใน (M. Basedau and P. Kollner 2007 p.107) ได้ระบุความแตกต่างระหว่างอาณาบริเวณศึกษาแบบประเพณีดั้งเดิม (Traditional area studies) กับอาณาบริเวณศึกษาแบบเน้นความรู้ (Area based knowledge) ซึ่งอาณาบริเวณศึกษาแบบประเพณีดั้งเดิมเป็นการกำหนดให้พื้นที่เป็น หน่วยวิเคราะห์ด้านภาษา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การเมืองและศาสนา ส่วนอาณา บริเวณศึกษาแบบเน้นความรู้ เริ่มจากองค์ความรู้ด้านพื้นที่ ความรู้ที่มุ่งสู่ปรากฏการณ์ และแนวโน้มที่ดำเนินไปภายใต้พื้นที่ที่ศึกษา

พัฒนาการอาณานิคมศึกษา จากอดีตถึงปัจจุบัน

การศึกษาอาณานิคมศึกษา พิจารณาตามประวัติศาสตร์ของโลกและพัฒนาการของแนวคิด ซึ่งการศึกษาประวัติศาสตร์ระดับโลกมักเน้นที่การเติบโตและการพัฒนาของโลกตะวันตกเป็นสำคัญ แต่เริ่มมีการปรับตัวศึกษาพื้นที่ที่แตกต่างจากซีกโลกตะวันตกมากขึ้น จะเห็นได้จากงานเขียนของนักประวัติศาสตร์ 3 ท่าน สรุปจาก Wolf Schafer (2010 p. 5 - 12) คือ

1. Oswald Spengler (1880 - 1936) นักคิดผู้โด่งดังชาวเยอรมันได้เขียนหนังสือ “Decline of the West” ขนาด 2 เล่มจบ ในปี 1918 และ 1922 ซึ่งได้ทำนายความตกต่ำของอารยธรรมของซีกโลกตะวันตก

2. Arnold Toynbee (1889 - 1975) ผู้เขียนหนังสือ The Study of History จำนวน 12 เล่ม ระหว่างปี 1934 - 1961 นำเสนอความเชื่อว่า อารยธรรมของซีกโลกตะวันตก เริ่มถดถอยนับแต่เกิดสงครามศาสนาในศตวรรษที่ 16 และ Toynbee ยังเชื่อว่าพระเจ้าสามารถสร้างความแตกต่างโดยช่วยเหลือจากโลกตะวันตกได้

3. William McNeill (1917 - 2016) ผู้เขียนหนังสือ The Rise of the West ในปี 1963 สะท้อนประวัติศาสตร์โลกที่พัฒนามากว่า 500 ปี ที่ได้รับอิทธิพลจากโลกตะวันตกเช่นเดียวกัน นับแต่ปี 1990 เป็นต้นมา เริ่มมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm shift) จากโลกอารยธรรม (ซึ่งมีอารยธรรมของโลกที่เป็นพหุพจน์/แตกต่างกัน คือ โลกตะวันตก) มาสู่โลกตะวันออกซึ่งเป็นผลของกระบวนการโลกาภิวัตน์ (Global processes) ซึ่งโลกอารยธรรมจะมีเทคโนโลยีที่เหมือนกัน มีเพียงหนึ่งเดียวสามารถเข้าแทรกแซงวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกแห่งทั่วโลกให้เป็นหนึ่งเดียวกันในจักรวาลคือเหมือนกันทั่วโลก

ส่วนพัฒนาการของอาณานิคมศึกษา สามารถแบ่งออกเป็น 5 ช่วง ดังนี้

1. ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 มีงานเขียน Outlines of Sociology (1923) โดย Edward A. Ross (1866 - 1951) นักสังคมวิทยาอเมริกัน ได้อธิบายถึงการศึกษาสังคม/บริบทพื้นที่โดยรวม ยังไม่มีการแยกส่วนของการศึกษาเฉพาะพื้นที่

2. ช่วงสงครามเย็น ตั้งแต่ปี 1947 การศึกษาอาณานิคมศึกษาเริ่มมีมาก

ขึ้น เป็นการศึกษาที่เน้นเฉพาะพื้นที่ เช่น การศึกษาภายในพื้นที่กลุ่มประเทศ สังคมนิยมและกลุ่มประเทศประชาธิปไตย

3. การดำเนินงานอาณานิคมศึกษา เริ่มมีการจัดตั้งเป็นศูนย์ (Center) ในปี 1951 โดยมูลนิธิฟอร์ด ได้รับการสนับสนุนจากอเมริกา เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจบริบทพื้นที่เอเชีย ตะวันออกกลาง เอเชียตะวันออก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยและความทันสมัย

4. การศึกษาอาณานิคมศึกษามีลักษณะเป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ช่วงหลังสงครามเย็น ปี 1991 โดยใช้แนวคิดโลกาภิวัตน์

5. การขยายตัวของกระแสแนวคิดอาณานิคมศึกษา ตั้งแต่ ปี 1997 ทั่วโลก มีทั้งการจัดตั้งศูนย์ศึกษาเฉพาะพื้นที่ และมีหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี และบัณฑิตศึกษา

นักคิดที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดอาณานิคมศึกษา มี 5 ท่าน ประกอบด้วย

1. Immanuel Wallerstein (1930 et.al) ในงานเขียนเรื่อง Open the Social Sciences (1996) เน้นความสำคัญของการศึกษาแบบข้ามสาขาวิชาการ (Transdisciplinary endeavor) และเป็นนักคิดทฤษฎีระบบโลก (World System)

2. Arjun Guneratne et.al ในงานเขียนเรื่อง The White Paper (1997) เสนอมูลนิธิฟอร์ด โดยให้ความสำคัญเชื่อมโยงกันระหว่างอาณานิคมศึกษากับวัฒนธรรมศึกษา มีกระบวนทัศน์แบบตีวไลซ์และแบบภูมิศาสตร์ ด้วยประยุกต์งานของ Benedict Anderson เรื่อง Imagined Communities (1923/1991) หรือ ชุมชนจินตกรรมในฉบับแปลไทย กับญาณวิทยาเรื่องพื้นที่และภูมิภาค

3. Andre Gunder Frank (1929 - 2005) ในงานเขียนเรื่อง Reorient: Global Economy in the Asian Age (1998) ซึ่งไม่ได้ใช้แนวคิดการพัฒนาแบบ ตะวันตกนิยมให้ความสำคัญประวัติศาสตร์โลก โลกาภิวัตน์แบบองค์รวม เน้นการพัฒนาแบบจีนที่กำลังจะเติบโตทางเศรษฐกิจมากขึ้น

4. Shmuel Eisenstadt (1923 - 2010) ในงานเขียนเรื่อง Multiple Modernities (2000) เน้นแนวคิดการเกิดขึ้นของความทันสมัยที่เรียกว่า “Civilization of Modernity”

5. Dipesh Chakrabarty (1948 -) ในงานเขียนเรื่อง Provincializing Europe (2000) เน้นแนวคิดจากมุมมองและเพื่อคนชายขอบ (Subaltern) และเป็นความทันสมัยที่ประยุกต์มากกว่า เป็นความก้าวหน้าทางทฤษฎีที่มีต่ออาณานิคม ศึกษาในระดับโลกและท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเชื่อว่าความแตกต่างทางประวัติศาสตร์ สามารถสร้างความแตกต่างทางสังคมได้

การศึกษาอาณานิคมศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการพัฒนาแนวคิดอาณานิคมศึกษา ครั้งแรก ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเน้น “การเรียนรู้ การวิเคราะห์และการตีความวัฒนธรรมผ่านมุมมองสหสาขาวิชาการ” ทั้งนี้ได้มีความริเริ่มจัดตั้งสถาบันศึกษามิภาคตะวันออกเฉียงขึ้นที่มหาวิทยาลัยชิคาโก ในปี 1919 และเริ่มอาราบิกและอิสลามศึกษาขึ้นที่มหาวิทยาลัยพรินซ์ตัน ส่วนด้านตะวันออกกลางศึกษาก็มีที่มหาวิทยาลัยพรินซ์ตัน สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (เอเชียตะวันออก) ตั้งขึ้นที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด สถาบันตะวันออกกลางศึกษาได้ตั้งที่กรุงวอชิงตัน ดีซี ตั้งแต่ปี 1946 และจัดทำวารสารของสถาบันในปี 1947 เพื่อเน้นสถานการณ์การพัฒนาในปัจจุบัน ศูนย์วิจัยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จัดตั้งขึ้นที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ในปี 1955 เพื่อริเริ่มเงินศึกษาในเชิงสหสาขาวิชาการ ในปี 1957มีพระราชบัญญัติการศึกษาเพื่อการป้องกันชาติ ซึ่งเป็นผลผลิตจากสงครามเย็น เน้นศึกษาประเทศที่มีไชตะวันตกโดยการศึกษาแบบสหสาขาวิชาการ (เช่น ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยาหรือรัฐศาสตร์) ทั้งในการวิจัยและการเรียนการสอน

ช่วงทศวรรษที่ 1950 และ ทศวรรษที่1960 การศึกษาอาณานิคมศึกษาในทวีปเอเชีย อัฟริกาและลาตินอเมริกา เน้นการวิจัยด้านความทันสมัยและการพัฒนาในช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 และตอนต้นทศวรรษที่ 1970 การศึกษาอาณานิคมเปลี่ยนแปลงทิศทางการศึกษาเพื่อทำสงคราม ไม่ว่าจะเป็นสงครามเวียดนาม และ สงครามอาหรับ - อิสราเอล (ปี 1967) ในช่วงนี้ แนวคิดทฤษฎีการพึ่งพิงหรือพึ่งพา (Dependency theory) ได้ถูกนำเสนอในลาตินอเมริกา เพื่อต่อต้านแนวคิดการพัฒนาเพื่อความทันสมัยและบริษัทข้ามชาติของอเมริกา

ทศวรรษที่ 1970 อาณาบริเวณศึกษา ได้รับอิทธิพลของการต่อสู้จากสงครามเย็น ทำให้เกิดแนวคิดการต่อสู้ทางอุดมการณ์และการเมืองขึ้น นักคิดคนสำคัญ เช่น Edward Said (1935 - 2003) งานเขียนเรื่อง Orientalism (1977) หรือบูรพาคติศึกษา วิจัยความรู้แบบตะวันตกซึ่งสร้างภาพความเป็นอื่น หรือความแปลกพิสดารให้กับคนพื้นเมือง ได้นำแนวคิดหลังทันสมัย (Post - Modernist) กับแนวคิดหรือโครงสร้างนิยม (Deconstructivism approach) ที่หยิบยืมมาจากงานของ Jacques Derrida มาใช้ตอบโต้อเมริกาในขณะนั้น ถือได้ว่าเป็นผู้ก่อตั้งหลังอาณานิคมศึกษา (Postcolonial studies) ส่วนนักคิดสำคัญอื่นๆ ในงานอาณาบริเวณศึกษาในอเมริกา ได้แก่ Clifford Geertz (1926 - 2006) นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมชาวอเมริกัน เชี่ยวชาญประเทศอินโดนีเซีย เน้นแนวคิด Thick description เป็นการให้ความหมายและบริบททางวัฒนธรรมที่มนุษย์แสดงออกด้านการกระทำ คำพูด หรือสิ่งของและการตีความใหม่ของแนวคิดวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีกลุ่มนักประวัติศาสตร์อินเดีย ได้แก่ Ranajit Guha, C.G. Spivak จะนำเสนอประวัติศาสตร์ชาวบ้านผู้ถูกกดขี่หรือผู้อยู่ในสถานะรอง (Subaltern) ต่อมากลายเป็น Subaltern studies ในภายหลัง Benedict Anderson (1936 - 2015) หัวหน้าโครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของมหาวิทยาลัยคอร์เนล นำเสนอแนวคิด Imagined Community (1983) หรือชุมชนจินตกรรม วิเคราะห์เรื่องชาตินิยมและ James Scott (1936 -) นำเสนอภาพการต่อต้านรัฐของขบวนการชาวนาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ผ่านงาน The Moral Economy of the Peasant (1976) และ Weapons of the Weak (1985)

นอกจากนั้น การศึกษาอาณาบริเวณศึกษาเกิดขึ้นในประเทศยุโรป เช่น มหาวิทยาลัยในเนเธอร์แลนด์ มีอาทิเช่น Leiden University, the Royal Institute for the Linguistics, Geography and Ethnology of the Indies (KITLV)

อาณาบริเวณศึกษาเชิงเปรียบเทียบ

การศึกษา อาณาบริเวณศึกษาในเชิงเปรียบเทียบจะมี หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ (อ้างใน Ariel Ahram 2011 p.81) ประกอบด้วย

- 1) การเปรียบเทียบภายในภูมิภาค (Intra - regional comparison)

(Bounded Generalization) เปรียบเทียบหน่วยงาน/กลุ่มภายในพื้นที่ภูมิภาคหนึ่งๆ ตัวอย่างเช่น การเชื่อมโยงทางสังคมของพรรคการเมืองในเอเชียใต้

2) การเปรียบเทียบระหว่างภูมิภาค (Inter - regional comparison) เปรียบเทียบโดยรวมประมาณสองถึงสามภูมิภาค ตัวอย่างเช่น เส้นทางความร่วมมือระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับลาตินอเมริกา

3) การเปรียบเทียบข้ามภูมิภาค (Cross - regional comparison) เปรียบเทียบหน่วยงาน/กลุ่มที่ตั้งอยู่ในพื้นที่คนละภูมิภาค ตัวอย่างเช่น ระบบการเมืองในประเทศที่ร่ำรวยทรัพยากรธรรมชาติในลาตินอเมริกาและตะวันออกกลาง

นอกจากนั้น อาณาบริเวณศึกษายังดำเนินงานในเชิงเปรียบเทียบ ใน 3 ลักษณะที่สำคัญ ได้แก่

1. เน้นการเรียนรู้ “พื้นที่อื่น” มากขึ้น เพื่อทดสอบว่าแนวคิดนี้สามารถประยุกต์ใช้ในพื้นที่หรือประเทศอื่น โดยอาศัยทฤษฎีที่ได้รับจากภูมิภาคอื่น มีข้อเสนอสำหรับผู้ตัดสินใจว่าเป็นการให้ข้อมูลบรรยายประเด็นที่สอดคล้องกับพื้นที่เฉพาะ
2. เน้นพื้นที่กำเนิด และ/หรือเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น เป็นการปรับแต่งหรือปรับปรุงแนวคิด โดยอาศัยทฤษฎีที่เพิ่มสถานการณ์ที่เป็นบริบท มีข้อเสนอสำหรับผู้ตัดสินใจว่าเป็นการให้ข้อมูลปรากฏการณ์ทั่วไปข้ามพื้นที่
3. เน้นระบุความเหมือนกันและความแตกต่างข้ามพรมแดน เป็นการพัฒนาแนวคิดใหม่ๆ โดยอาศัยการพัฒนาทฤษฎีใหม่ (เช่น กำหนดทางเลือกผลผลิตที่ได้) มีข้อเสนอสำหรับผู้ตัดสินใจว่าความสัมพันธ์ในการออกแบบนโยบายในพื้นที่

การศึกษาวิจัยในอาณาบริเวณศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ตามแนวคิดของ M. Basedau และ P. Kollner (2007) สามารถประยุกต์ใช้ตามกรอบอาณาบริเวณศึกษาเชิงเปรียบเทียบได้ ดังนี้

1. การเปรียบเทียบภายในภูมิภาค จะศึกษาสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน จำนวนกรณีศึกษาหรือกลุ่มตัวอย่างอาจมีจำนวนเล็กหรือปานกลางก็ได้ การออกแบบวิธีการวิจัยเปรียบเทียบ จะออกแบบเหมือนกันทุกขั้นตอน
2. การเปรียบเทียบระหว่างภูมิภาค ศึกษาสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง จำนวนกรณีศึกษาหรือกลุ่มตัวอย่าง มักมีขนาดเล็ก การออกแบบ

วิธีการวิจัยเปรียบเทียบ จะมีการออกแบบแตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่

3. การเปรียบเทียบข้ามภูมิภาค ศึกษาสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะแตกต่างกันไปเป็นส่วนใหญ่ จำนวนกรณีศึกษาหรือกลุ่มตัวอย่างสามารถมีขนาดใหญ่ หรือขนาดเล็กถึงขนาดปานกลางก็ได้ การออกแบบวิธีการวิจัยเปรียบเทียบ จะเน้นการวิเคราะห์ข้ามประเทศ และส่วนใหญ่จะมีการออกแบบแตกต่างกันไป (โดยกำหนดให้มีกรณีศึกษาหรือกลุ่มตัวอย่างที่ควบคุมด้วย)

ทิศทางของอาณานิคมศึกษาในอนาคต

K.Mielke and A.K.Hornidge (2017, p.12 - 13) ได้กล่าวถึงอนาคตของอาณานิคมศึกษามี 3 รูปแบบ ได้แก่

1. อาณานิคมศึกษาควรมุ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการโลกาภิวัตน์ว่ามีผลและถูกผลกระทบจากพลวัตของภูมิภาคอย่างไร

2. ศักยภาพของอาณานิคมศึกษาเชิงเปรียบเทียบที่มีในการเปรียบเทียบ 3 แบบที่กล่าวมาข้างต้น (การเปรียบเทียบภายในภูมิภาค การเปรียบเทียบระหว่างภูมิภาคและการเปรียบเทียบข้ามภูมิภาค) มีระดับที่แตกต่างกัน

3. ให้ความสำคัญกับความร่วมมือการวิจัยที่เน้นวิจัยข้ามสาขาวิชาการและขอบเขตด้านภูมิภาครวมทั้งจำเป็นต้องดำเนินการอย่างแข็งขันโดยนักวิชาการท้องถิ่น

นอกจากนี้ Amitav Acharya (2005) ได้เสนอแนวทางการศึกษาอาณานิคม 2 ประเด็น คือ

1. อาณานิคมศึกษาแบบสาขาวิชาการ (Disciplinary area studies) เน้น 2 แบบ ได้แก่

1) นักวิชาการเฉพาะสาขาที่เน้นภูมิภาคศึกษา (Regionally-oriented disciplinarian) ในอเมริกา เรียกว่า นักสังคมศาสตร์ โดยส่วนมากมักใช้ทฤษฎีทางตะวันตกจากกลุ่มประเทศในยุโรปและอเมริกา และให้ความสนใจกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่เติบโตของประเทศในเอเชีย โดยเฉพาะจีน ญี่ปุ่นและอินเดีย ซึ่งตรงข้าม

กับการศึกษาอาณานิคมศึกษาในอดีตที่เน้นในกลุ่มนักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในช่วงสงครามเย็น

2) นักภูมิภาคศึกษาที่เน้นสาขาวิชาการเฉพาะ (Discipline - oriented regionalists) ที่เน้นกิจการภูมิภาคศึกษาเป็นเบื้องต้นและขยายความสนใจไปที่นักวิชาการรุ่นใหม่ที่ใช้วิจัยเน้นทฤษฎีเป็นตัวนำ

2. อาณานิคมศึกษาแบบข้ามชาติ/ข้ามพรมแดน (Transnational area studies) โดยนักวิชาการผู้ปฏิบัติการ อาจเรียกว่า “นักภูมิภาคข้ามชาติ/ข้ามพรมแดน (Transnational regionalists)” ซึ่งได้รับการฝึกอบรมด้านกิจการภูมิภาค ที่สนใจและทำวิจัยเปรียบเทียบปรากฏการณ์ข้ามภูมิภาคที่เชื่อมโยงกับผลของโลกาภิวัตน์

ดังนั้น งานวิจัยอาณานิคมศึกษาในอนาคตมีแนวทางที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. ควรเพิ่มความสนใจในตัวทฤษฎีโดยผู้เชี่ยวชาญด้านอาณานิคมศึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญด้านทฤษฎีเพิ่มขึ้น ทั้งตามแนวคิด คนนอกเข้ามาในพื้นที่ (Outside in) เน้นศึกษาพื้นที่จากมุมมองด้านทฤษฎีและคนในไปนอกพื้นที่ (Inside out) เน้นศึกษาทฤษฎีจากมุมมองด้านพื้นที่

2. จากการเชื่อมโยงกับข้อ 1 นักวิชาการสายพันธุ์ใหม่ ซึ่งมักใช้ทฤษฎีเป็นตัวตั้ง ควรมีพื้นฐานอย่างลึกซึ้งในด้านภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและการเมืองของประเทศในภูมิภาคที่ศึกษา

3. ผลงานของนักวิชาการภูมิภาคศึกษามักจะมีฐานคิดจากนักวิชาการประเทศตะวันตก ซึ่งมักจะไม่ได้รับความใส่ใจมากนัก แม้จะเป็นนักวิชาการหรือสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภูมิภาคด้วยก็ตาม

4. ในอนาคตจะมีความสนใจเพิ่มขึ้นในการศึกษาพลวัตระดับภูมิภาคเชิงเปรียบเทียบ รวมทั้งการศึกษาภูมิภาคนิยมเชิงเปรียบเทียบ (เน้นแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมือง) การมีสถาบันด้านภูมิภาคและความมั่นคงในระดับภูมิภาคมากขึ้น

บรรณานุกรม

- Acharya, Amitav (2005) "International relations and area studies: towards a new synthesis?" Revised version of paper presented to the "Workshop on the future of interdisciplinary area studies in the UK", St. Anthony's College, Oxford University, 6 - 7 December 2005).
- Ahram, I Ariel (2011) "The theory and method of comparative area studies" in *Qualitative Research* Vol.11 (1) 69 - 90.
- Basedau, Matthias and Patrick Kollner (2007) "Area studies, comparative area studies, and the study of politics: context, substance, and methodological challenges" *ZfVP* 1 (2007) 1:105 - 124.
- Gibson - Graham, J K (2004) "Area studies after poststructuralism" *Environment and Planning* 4 2004, Volume 36, pages 405 - 419.
- Mielke, Katja and Anna - Katharina Hornidge (eds.), (2017) *Area Studies at the Crossroads: Knowledge Production after the Mobility Turn* Palgrave Macmillan.
- Schafer, Wolf (2010) "Reconfiguring area studies for the global age" *Globality Studies Journal* 31 December 2010, pages 1 - 18

